

W filmie (tak jak i w powieści) – pisze Jerrold Levinson – należy odróżniać tego, kto prezentuje historię, czyli narratora (który jest częścią dyskursu), i tego, kto wymyślił zarówno historię, jak i dyskurs (w tym i narratora), czyli autora ukrytego. Ten ukryty autor to element dzieła, który musimy zrekonstruować wraz z jego poglądami, postawami, systemem wartości, osobowością, na podstawie jego filmu, w pełnym procesie tworzenia. W poniższym tomie prezentujemy sylwetki trzech „ukrytych autorów”: Andrzeja Żuławskiego w tekście Piotra Kletowskiego, Davida Lyncha w artykule Kingi Jelińskiej i François Ozona, którego twórczość omawia Marta Bartkowska.

Twórcy ci unikają opowiadania prostych historii powiązanych ciągiem przyczynowo-skutkowym. Toteż zwykła analiza treściowa w ich przypadku zawodzi, a twórczość każdego z nich wymaga osobnego klucza (takiego jak dialektyka spójności i niespójności narracyjnej u Lyncha, autotematyzm u Ozona, paroksyzm i szok jako zasada konstrukcyjna u Żuławskiego). Większość tekstów zebranych w poniższym tomie nakłada na omawiane dzieła strukturę labiryntu wraz z jego złożoną symboliką. Tak postrzegane jest *Złe wychowanie* Almodóvara w tekście Joanny Bardzińskiej i Edwardo T. Merchana, *Lśnienie* Kubricka w interpretacji Katarzyny Olszewskiej czy *Kontrakt rysownika* według Magdaleny Strojnej. Jacek Ostaszewski omawia przewrotną konstrukcję narracyjną kryminalnego filmu *Podejrzani* Bryana Singera w konfrontacji z postawami odbiorczymi, wyróżniając kategorie widza ufego i widza sceptycznego.

Katarzyna Wajda i Sławomir Bobowski wracają do problemu adaptacji. Wajda analizuje dwie ekranizacje powieści Henry’ego Jamesa, autorstwa Williama Wylera i Agnieszki Hollland, w kontekście kulturowym, Bobowski draży problem prawdy historycznej, zestawiając film Scorsese *Gangi Nowego Jorku* z powieścią Herberta Asbury.

Tymczasem Slavoj Žižek postrzega w głównym nurcie kina współczesnego kryzys narracji i powrót do „kina atrakcji”, w którym najważniejszą rolę odgrywają coraz bardziej widowiskowe efekty specjalne. Chwyty narracyjne, jak wszystkie pozostałe aspekty dzieła filmowego, podlegają jego zdaniem uwarunkowaniom historycznym i kulturowym. O filmoznaucznych propozycjach Žižka pisze Teresa Rutkowska.

Tekst Beaty Kosińskiej-Krippner i Zbigniewa Benedyktowicza zawiera syntetyczne omówienie polskiej teorii i historii filmu lat 1945-1990. Jest to część szerszej zakrojonej panoramy polskiej od zakończenia II wojny światowej do przewrotu politycznego. Do historii nawiązuje też felieton Marcina Giżyckiego zainspirowany wystawą prezentującą działalność amatorskich klubów filmowych.

T. R.